

OHJAAJAKSI KASVAMISESTA

Osallistuin ensimmäiselle Ryhmätyö ry:n järjestämälle ryhmätyön peruskurssille 90-luvun alussa. Tein työtä aikuisten työelämän ja opintojen ohjaajana ja tehtäväalueeseeni liittyi jossain määrin yksilö- ja ryhmänohjausta. Ohjaussuhteet olivat lyhyitä, muutaman kerran tapaamisia ja tapaamiskerrat vaihtelivat kohderyhmien tarpeiden mukaan. Tehtävä oli pääsääntöisesti työllistymiseen liittyvän tiedon jakamista, mutta joidenkin asiakasryhmien kohdalla käsiteltiin hyvinkin paljon heidän itsetuntemustaan sekä osaamiseen liittyviä asioita.

Tunsin työelämän ja opintojen ohjaajana ajoittain neuvottomuutta koska ohjattavien työmarkkinatilanne ja tulevaisuus näytti huonolta. Tuona aikana yhteiskunnan tukirakenteet olivat muutoksessa eivätkä vaikuttaneet kovin turvallisilta.

Asiakkaiden ratkaisemattomat tilanteet herättivät minussa ajoittain myös monia tunteita, mm. avuttomuutta, vihaa, kiukkua, ärtymystä. Samalla alkoi nousta tietoisuuteeni kysymyksiä, mitä minussa on tapahtumassa? Kuitenkin ymmärsin, että ilmiöiden taustaselittäjiksi löytyisi useita syitä. Samanaikaisesti löysin Ryhmätyö ry:n koulutusohjelmat. Hakeuduin Ryhmätyö ry:n koulutukseen, tavoitteena suorittaa kuusi vuotta kestävä ryhmänohjaajakoulutus.

Ensimmäisen kurssin jälkeen ryhmässä nousseet tunnesisällöt muistuttivat minua perhetaustastani. Sisarusarjan vanhimpana olin siinä roolissa saanut huolehtimisvastuuta jo varsin nuorena. Tämä herätti mielenkiinnon päästä esille nousevien syiden alkulähteille. Koin ryhmässä työskentelyn itselleni haastavaksi, koska koulutuksen toimintamallia en voinut verrata mihinkään aikaisempaan ryhmässä kokemaani. Huomasin, että ryhmän alkuvaiheessa kiinnitin paljon huomiota ohjaajiin ja heidän työskentelytapaansa. Pyrin luomaan itselleni turvallisuutta asi tiedolla ja havainnoimalla kriittisesti työskentelymallia. Kun vielä tilanne ei vastannutkaan ennakkomielikuvaani perinteisestä kouluopetuksesta, herätti se mielessäni hämmennystä ja epävarmuutta. Pyrin etsimään apua ohjaajilta ja kun sitä en saanut, koin pettymystä.

Ryhmädynamiikka oli minulle uusi asia, johon paneuduin teoriatasolla ja jota kokemuksellisesti opin jokaisessa ryhmässä lisää. Perustarpeitteni taustoista löytyneiden tunteiden kautta yksilöllinen muuttumiseni ja sisäinen uudistumiseni toivat minulle merkittäviä oppimiskokemuksia. Muun muassa konkreettisesti opettavaista oli se, että suur-

ryhmässäkin voidaan saavuttaa yksimielisyys päätöksestä, vaikka käsittelyyn tulevan informaation määrä on suuri. Erityisesti opin tuossa tilanteessa, että ohjaajan roolissa tarvitaan suvaitsevaisuutta, erilaisuuden sietokykyä, kuuntelemisen taitoa, hyvän sekä luottamuksellisen ilmapiirin luomista, ja hyvää tehtäväjohtajuutta.

Opin koulutusvuosien aikana ryhmässä kohtamaan itsestäni myös sellaisia puolia, joita en kyennyt ja ollut osannut aikaisemmin tunnistaa. Opin näkemään toiminnassani ryhmän jäsenenä erilaisia puolia, mm. ryhmään liittymisen vaikeuden pelkona joutua luopumaan jostain itselleni tärkeästä. Palautteen antamiseen ja saamiseen liittyvä vastuu, joka on jokaiselle itsellään. Törmäsin koulutuksen alkuvaiheessa myös ajatukseen, millainen ihminen minä olen tai haluaisin olla. Löysin itsestäni myös epäluuloisen, kateellisen, vihamielisen ja pelokkaan ihmisen. Käytökseni ryhmässä ei aina ollut persoonallisuuteni tuotos, vaan toimin myös ryhmän jäsenten puolesta. Ihmiskäsitykseni määrittely oli vaikeaa, olin rakentanut itselleni mielikuvan yleisesti hyväksytyistä ajatuksesta ihmisenä ja hänen arvoistaan. Kun olin vuorovaikutuksessa oman ihmiskäsitykseni pohjalta, odotin muidenkin käyttäytyvän vastaavalla tavalla. Kun näin ei toteutunut, hämmennyin ja jouduin toteamaan, kuinka vahvasti oma sisäinen maailmankuvani ja käsitykseni johdatti tilanteiden tulkintaa ja määrittelyäni. Tuttu roolikäyttäytymiseni ryhmässä, joka herätti itsessäni kummastusta ja epämurheita, alkoi avautua minulle. Pääsin syiden alkulähteille. Elämähistoriani moninaisten kokemusten, niiden tulkintojen ja tunteiden tuloksena minuuteni oli välillä kadoksissa, mutta oppimisprosessin aikana minulle syntyi vahva ajatus ainutlaatuisesta minästä, joka on arvokas ja joka tekee minusta yksilön.

Ihmiskäsitykseni vaikuttaa myös siihen, miten käyttäydyn ohjaajana ohjattaviani kohtaan. Ohjattavien kokemusten ja tunteiden kunnioittaminen on tärkeää. Jokaisen ohjattavan valinnat ja teot ovat tietysti tilanteessa ja tiettyjen tapahtumien tulos, eikä ohjaajalla voi olla tiedossa kaikkia asiaan vaikuttavia tekijöitä. Tunteiden ja kokemusten vähättely veisi pohjaa ohjaussuhteesta. Koulutusohjelman loppuvaiheessa osallistumiseni ryhmän työskentelyyn muuttui ja aloin ymmärtää omaa toimintaani ja tapaani olla ryhmässä. Ymmärsin, että ilman osallistumista ei synny yhteistä ymmärrystä, ja vain avoimella vuorovaikutuksella voin säilyttää yksilöllisyyteni ja toimintakykyni ryhmässä ja vain siten voin toiminnallani edistää ryhmän asioiden eteenpäin viemistä.

Koulutusohjelmaan sisältynyt kirjallisuus, teoria ja ryhmän käyttöön perustuva oppimismenetelmä on mahdollistanut yksilöllisen itsestä ja toisesta oppimisen. Taidot ja kyvyt ovat käytettävissä kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä: työssä, harrastuksissa ja ihmissuhteissa. Suhteeni tietoon ja oppimiseen muuttui. Jokainen meistä ymmärtää saman asian omalla ominaisella tavallaan, vaikka ajattelin-

kin, että toisten ymmärrys vastaa omaa ymmärrystäni. Se miten käsittää ja ymmärtää, vaikuttaa ohjaajan ja ohjattavien väliseen suhteeseen. Tieto suhteellisena ja subjektiivisena asettaa kaikki osapuolet, ohjaajan ja ohjattavat samaan lähtötasoon. Ohjaajalla ei ole oikeita vastauksia ohjattaville, eikä selkeitä ratkaisuja ongelmiin. Vastuu vastausten löytymisestä on ohjattavalla, ohjaajan tehtävänä on auttaa ja pyrkiä luomaan tilanteesta sellaisen, että ryhmään syntyy luottamuksen ja turvallisuuden ilmapiiri asioiden käsittelylle. Opin toimimaan ohjaajana passiivisesti ja keskittymään kuuntelemiseen, samalla paineensietokykyeni kasvoi. Kasvua tapahtui erityisesti hiljaisuuden kuulemisessa ja ryhmän vuorovaiikutuksen havainnoinnissa. Oivalsin myös sen, että ohjaajana minun on oltava tarkkana itseni kanssa siinä, että en anna ohjauksen muodostua tilanteeksi, jossa ohjaajana alan nauttimaan asemastani ja vallastani suhteessa ryhmään. Ohjaajana toimintani koskee koko ryhmää ja ohjauksen perusteet lähtevät aina ryhmän sisältä.

Ryhmäopiskelussa parhaimmat ja mieleenpainuvimmat kokemukseni muodostuivat sellaisista tilanteista, joissa ymmärsin ja oivalsin jotain uutta, omaa. Yksilöllisyys oppimisessani syntyi siitä, että oppiminen sijoittui kokemuksiini ja merkitysrakenteisiin ja osui sopivaan kohtaan sen hetkisissä oppimistavoitteissani koulutusohjelmassa. Merkittävää oppimisessani oli se, että ohjaajien työskentely ja koulutuksen oppimismalli tukivat tapani oppia.

Olen kiinnostunut ihmisistä ja ryhmässä tapahtuvista ilmiöistä ja siitä miten ryhmän kehittymisen lainalaisuudet toimivat niin kuin toimivat. Työurani alkuvaiheessa toimiessani ohjaajana kamppailin auttamisen haluni kanssa. Koin ohjattavien elämäntilanteiden muutosten olevan vastuullani. Ohjaajakoulutuksen aikainen oivallus siitä, että en ole vastuussa ohjaajanakaan toisten elämästä, valinnoista ja käyttäytymisestä selkeytti ja muutti toimintaani. Luottamus ohjattaviin syntyy siitä, että heillä on oikeus ottaa vastuunsa kaikista valinnoistaan. Ohjaajana minun tulee antaa tilaa ja tukea yksilöllisyydelle ryhmässä, näin toimimalla johdettavat eivät tule riippuvaiseksi minusta ohjaajana.

Ammatillinen kehittyminen ohjaajana on ollut minulle tärkeää. Ryhmädynamiikan ymmärtäminen ja ryhmän kulttuuriin liittyvät muodot tuovat oman mielenkiintonsa jokaiseen ryhmään. Hiljaisuuden kuuleminen ja kuunteleminen on tärkeää ja ohjaajana minun tulee muistaa, että silläkin on oma merkityksensä ryhmälle ja ryhmäprosessille. Ohjaajaksi kasvamisessa on ollut palkitsevaa omien toimintatapojen ymmärtäminen ja oivaltaminen. Näin voin ohjaajana toimiessani tavoittaa ja ymmärtää jotain ohjattavan toiminnasta ryhmässä.

Kun ohjaus tapahtuu ryhmässä, esiintyy siinä samat ilmiöt kuin missä tahansa muussakin ryhmässä, kuitenkin aina meneillään olevan ryhmän näköisenä, ainutkertaisena. Ohjaajan tulee mieltää perusoletta-

mustilojen olemassaolo ja tunnistaa niiden esiintyminen ryhmien kanssa työskennellessään.

Kun ohjausryhmä kehittyy toimivaksi ryhmäksi, tulee yhteinen tavoite tärkeäksi ja vaikeistakin asioista voidaan keskustella. Kuuden vuoden ohjaajakoulutuksen jälkeen koulutuskokonaisuudessa oppimani, ne vaikeatkin kohdat oppimisprosessissa, ovat muodostuneet minulle taidoiksi ja apuvälineiksi kaikkeen ihmistenväliseen kanssakäymiseen.